

Tehillim- Psalms for the Ages -Chapter 51

WIT 1/4/17

Rabbi Shmuel Silber - rabbisilber@suburbanorthodox.org

1. תהלים פרק נא

א לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: ב בָּבוֹא־אֵלָיו נָתַן הַנְּבִיא כְּאֲשֶׁר־כָּא אֶל־בֶּת־שֶׁבַע: ג חֲנֻנֵי אֱלֹהִים כַּחַסְדֶּךָ כָּרֹב רָחֲמֶיךָ מִחַה פִּשְׁעָי: ד הֶרְבַּה [הֶרַב] כִּבְסֻנֵי מַעֲוֹנַי וּמַחְטָאתַי טְהַרְנֵי: ה כִּי־פִשְׁעֵי אָנִי אֲדַע וּחַטָּאתַי נִגְדֵי תַמִּיד: ו לֶךָ לְבַדְּךָ | חַטָּאתַי וְהִרַע בְּעֵינַיִךָ עֲשִׂיתִי לְמַעַן־תִּצְדַּק בְּדַבְּרֶךָ תִּזְכֶּה בְּשִׁפְטֶךָ: ז הֵן־בְּעֵוֹן חוֹלַלְתִּי וּבְחַטָּא יִחַמְתַּנִּי אָמֵי: ח הֵן־אָמַת חִפְצַת בְּטָחוֹת וּבִסְתֵם חֲכָמָה תוֹדִיעֵנִי: ט תַּחַטָּאֵנִי בְּאָזוּב וְאֶטְהַר תִּכְבֹּסֻנִי וּמִשְׁלֵג אֲלַבֵּין: י תִּשְׁמִיעֵנִי שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תְּגַלְּנָה עֲצָמוֹת דְּכִיתַ: יא הִסְתַּר פְּנֶיךָ מִחַטָּאֵי וְכַל־עֲוֹנֹתַי מִחַה: יב לֵב טְהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נְכוֹן חֲדַשׁ בְּקִרְבִּי: יג אֶל־תִּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קְדֻשְׁךָ אֶל־תִּקַּח מִמֶּנִּי: יד הִשִּׁיבָה לִי שִׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי: טו אֲלַמְּדָה פִּשְׁעֵי דְרַכֶּיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ יִשׁוּבוּ: טז הֲצִילֵנִי מִדְּמַיִם | אֱלֹהִים אֱלֹהֵי תְּשׁוּעָתִי תִרְנֵן לְשׁוֹנֵי צְדָקָתְךָ: יז אֲדַנִּי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהַלְתֶּךָ: יח כִּי | לֹא־תַחְפֹּץ זִבַח וְאֶתְנָה עֹלָה לֹא תִרְצֶה: יט זַבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נְשֻׁבָּה לֵב־נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה: כ הִיטִיבָה בְּרַצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם: כא אַז תַּחְפֹּץ זַבְחֵי־צְדָק עֹלָה וְכִלְיִל אַז יַעֲלוּ עַל־מִזְבְּחֶךָ פְּרִים:

1. For the conductor, a song of David. 2. When Nathan the prophet came to him when he went to Bath-sheba 3. Be gracious to me, O God, according to Your kindness; according to Your great mercies, erase my transgressions. 4. Wash me thoroughly of my iniquity, and purify me of my sin. 5. For I know my transgressions, and my sin is always before me. 6. Against You alone have I sinned, and I have done what is evil in Your sight, in order that You be justified in Your conduct, and right in Your judgment. 7. Behold, with iniquity I was formed, and with sin my mother conceived me. 8. Behold, You desired that truth be in the hidden places, and in the concealed part You teach me wisdom. 9. Purify me with a hyssop, and I will become pure; wash me, and I will become whiter than snow. 10. Make me hear joy and gladness; let the bones that You crushed exult. 11. Hide Your countenance from my sins, and erase all my iniquities. 12. Create for me a pure heart, O God, and renew a steadfast spirit within me. 13. Do not cast me away from before You, and do not take Your holy spirit from me. 14. Restore to me the joy of Your salvation, and let a noble spirit support me. 15. I will teach transgressors Your ways, and sinners will return to You. 16. Save me from blood, O God, the God of my salvation; let my tongue sing praises of Your charity. 17. O Lord, You shall open my lips, and my mouth will recite Your praise. 18. For You do not wish a sacrifice, or I should give it; You do not desire a burnt offering. 19. The sacrifices of God are a broken spirit; O God, You will not despise a broken and crushed heart. 20. With Your will, do good to Zion; build the walls of Jerusalem. 21. Then You will desire sacrifices of righteousness, a burnt offering and a whole offering; then they will offer up bulls on Your altar.

2. שמואל ב פרק יב

(א) וַיִּשְׁלַח יְקִיָּא אֶת־נָתָן אֶל־דָּוִד וַיֵּבֵא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אַנְשִׁים הָיוּ בְּעִיר אַחַת אַחַד עֹשִׂיר וְאַחַד רָאשׁ: (ב) לְעֹשִׂיר הָיָה צֹאן וּבָקָר הֶרְבַּה מְאֹד: (ג) וְלָרֵשׁ אֵין־כֹּל כִּי אִם־כִּבְשָׂה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה וַיַּחֲזֶה וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעַם־בָּנָיו יַחֲדוּ מִפְתּוֹ תֹאכְלוּ וּמִכֹּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִשְׁכַּב וַתְּהִי־לוֹ כְּבַת: (ד) וַיֵּבֵא הַלֵּךְ לְאִישׁ הָעֹשִׂיר וַיַּחְמַל לְקַחַת מִצֹּאֲנוֹ וּמִבָּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לְאַרְחַת הַבָּא־לוֹ וַיִּקַּח אֶת־כִּבְשַׁת הָאִישׁ הָרֵאשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו: (ה) וַיַּחֲרֹאף דָּוִד בְּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־נָתָן חִי־יִקְוֶךָ כִּי בְּנ־מֹות הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹאת: (ו) וְאֶת־הַכִּבְשָׂה יִשְׁלַם אַרְבַּעַתַּיִם עֶקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא־חָמַל: (ז) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד אַתָּה הָאִישׁ כֹּה־אָמַר יְקִיָּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי מִשְׁחַתֵּיךָ לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאַנְכִי הַצִּלְתִּיךָ מִיַּד שָׂאוֹל: (ח) וְאַתְּנָה לֶךָ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחִיקֶךָ וְאַתְּנָה

לְךָ אֶת־בַּיִת יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה וְאִם־מִלְּט וְאִסְפָּה לְךָ כְּהֵנָה וְכֵהֵנָה: (ט) מְדוּעַ בָּזִיתָ אֶת־דְּבַר יְקֻזֵּךְ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינַי בְּעֵינַי אֶת אֹרֶיךָ הַחֲתִיל הַכִּיִּת בְּחָרֵב וְאֶת־אֲשֵׁתוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאִתּוֹ הִרְגַת בְּחָרֵב בְּנֵי עַמּוֹן: (י) וְעַתָּה לֹא־תִסּוּר חָרֵב מִבֵּיתְךָ עַד־עוֹלָם עַקֵּב כִּי בִזְתִּנִּי וְתִקַּח אֶת־אִשְׁתִּי אֹרֶיךָ הַחֲתִיל לְהִיּוֹת לְךָ לְאִשָּׁה: ס (יא) כֹּהָ אָמַר יְקֻזֵּךְ הַנְּנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ וְלָקַחְתִּי אֶת־נְשִׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרַעֲיֶיךָ וְשָׁכַב עִם־נְשִׁיךָ לְעֵינַי הַשֶּׁמֶשׁ הַזֶּאת: (יב) כִּי אֵתָה עֲשִׂיתָ בְּסִטְרָה וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדְּבַר הַזֶּה נֶגְדְךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֶגְדְךָ הַשֶּׁמֶשׁ: ס (יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן חֲטָאתִי לִיקְנוֹךְ ס וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד גַּם־יְקֻזֵּךְ הָעֶבֶיר חֲטָאתְךָ לֹא תָמוּת:

1. And the Lord sent Nathan to David. And he came to him and said to him: "There were two men in one city, one rich, and one poor. 2. The rich man had very many flocks and herds. 3. But the poor man had nothing, save one little ewe lamb which he had bought and reared; and it grew up together with him and his sons; of his bread it would eat, and from his cup it would drink, and in his bosom it would lie, and it was to him like a daughter. 4. And there came a wayfarer to the rich man, and he spared to take of his own flock and of his own herd to prepare for the guest that had come to him, and he took the poor man's lamb, and prepared it for the man that had come to him." 5. And David became very angry at the man; and he said to Nathan: "As the Lord lives, the man who has done this is liable to death. . 6 And the ewe lamb he shall repay fourfold, because he did this thing, and because he had no pity." 7. And Nathan said to David, "You are the man. So says the Lord the God of Israel: 'I anointed you as king over Israel, and I delivered you from the hand of Saul. 8. And I gave you the house of your master and your master's wives in your midst, and I gave you the house of Israel and of Judah; and if that were too little, then would I add unto you like them and like them. 9. Why have you despised the word of the Lord, to do what is evil in His eyes? You have smitten Uriah the Hittite with the sword and you have taken his wife for yourself as a wife, and you have slain him with the sword of the children of Ammon. 10. And now, the sword shall never depart from your household for ever because you have despised Me and you have taken the wife of Uriah the Hittite to be your wife. 11. So says the Lord: "Behold I will raise up against you evil out of your own house, and I will take your wives before your eyes and I will give them to your friend, and he will lie with your wives in the sight of this sun. 12. For you have acted in secrecy, but I will do this thing before all Israel and before the sun." 13. And David said to Nathan: "I have sinned against the Lord." And Nathan said to David, "Also the Lord has removed your sin; you shall not die.

3. The Hirsch Psalms (51:1)

הוא עצמו ואת ביתו דרך חטא זה. בגלל שהיה מודע מיד לרוע שביצע, נאמן היה לומר לו את האמת, לא תמות, כי ה' יסלח לו את חטאו, לפחות עד כדי כך שיהיה לו הזדמנות להציל את עצמו ואת ביתו כאן על הארץ. עם זאת, נאמן היה לומר לו את האמת, כי בגלל חטאו, הוא נתן סיבה ללשונות האלוהים על הארץ להצחקו. הדרך היחידה בה ניתן לתקן את המצב הזה הייתה שיהיה לו הזדמנות להציל את עצמו ואת ביתו על ידי שילוב חטאו, כך שיהיה ברור ללשונות האלוהים שאלוהים לא משלם על חטאים כאלו. זהו נושא פסלם 51.

4. אלשיך על תהלים פרק נא פסוק א

(א) למנצח מזמור לדוד. הלא כמו זר נחשב, שתחת הוראת הכנעה בכי ואנקה על בשורת העבירה ואשר קצף עליו ה', לא די שאמר למנצח או מזמור כי אם למנצח ומזמור, שיוורה שמחה כפולה עם שמהראוי קינה מיבעי ליה:

Rabbi Moses (Maharam) Alshech was born in Turkey in 1507, and died sometime after 1593. Alshech came from a family of Spanish origin. He emigrated to Israel and settled in Safed, where he became a dayyan in the rabbinical court headed by Rabbi Joseph Caro.

5. אלשיך על תהלים פרק נא פסוק ב

א. על כן אמר בכוא אליו כו' והוא כי דרך אנשים המוצאים תואנה להקל אשמתם שתתקורר דעתם מלתקן עוותם וישאר עוונם על אשמותם, אך על ידי התעוררות איש נביא וכיוצא שיעיר לו און כי אשר לא טוב עשה, מה יקר חסדו יתברך בזה, כי על ידי כן יתן אל לבו לשוב עד ה' ויחיה ולא ימות. וזהו אומרו למנצח ומזמור יאות לדוד לזמר שהיא שמחה כפולה על שני דברים, אחד בבא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע, כלומר כי להיות על דבר בת שבע כי בת זוגו היתה, וגם היה לה גט כריתות, היה הדבר קל בעיניו, באופן לא ישוב ויתקן, מה שאין כן עתה שהעיר לו הנביא און.

ב. והשנית, כי אלו היה הוא יתברך גם בשליחות הנביא מתנהג עמו כמאמרו אחרי כן (שמואל ב יב) אתה עשית בסתר ואני אעשה נגד כל ישראל, והיה משלח הנביא שיוכיחנה לפני העם הלא יהיה לו מר ממות, על כן זימר על שחם עליו הוא יתברך ולא שלחו כי אם אליו לבדו שלא יכלם. וזה כיון באומרו בכוא אליו כי אליו לבדו בא ולא לזולתו. גם רמז לפי זה באומרו כאשר בא כו' לומר כי אשר הוכפלה שמחתו, לא היה על עריבות בשורת אומרו אחרי כן (שם) גם ה' העביר חטאתך לא תמות שהוא על בשורת החיים, כי אם על מציאות בואו כאשר בא אל בת שבע שהוא על מציאות תוכחתו על ביאת בת שבע. והוא מהטעמים שרמזו שהעיר לו און לתקן אשמתו, ועל הוראת היותו חפץ בו ולא ביישו ברבים כמדובר:

6. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ב - הדרך השלישית

י כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכית ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה!

R. Yonah ben R. Avraham Gerondi, lived in Gerona and Barcelona during the thirteenth century, and died in 1263. He was related by marriage to his cousin, Ramban, to whom he was very close. In his youth, Rabbenu Yonah studied in France and Provence, and he was influenced by the Chasidei Ashkenaz (the "pious ones of Germany") and by the Tosafist approach to study. He was one of the first scholars to spread the teachings of the French Tosafists in Spain. He headed a yeshiva in Barcelona, and his students include Rashba and Ra'ah.

7. בראשית פרק מה פסוק ג

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אִבִּי חַי וְלֹא-יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו:

3. And Joseph said to his brothers, "I am Joseph. Is my father still alive?" but his brothers could not answer him because they were startled by his presence.

8. רש"י בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

(ג) נבהלו מפניו – מפני הבושה:

9. שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש פרק מה סימן ג

כי נבהלו מפניו. א"ר אליעזר בן עזריה אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף שהוא בשר ודם כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו, בתוכחותיו של הקדוש ברוך הוא מלך מלכי המלכים שהוא עד ודיין ובעל דין, ויושב על כסא רם ונשא בדין, ודן את כל אדם לפי מעשיו על אחת כמה וכמה שאין בריה יכולה לעמוד לפניו

10. שיחות מוסר (מאמר כ"ד)

- א. ויש להתבונן היכן היתה תוכחה בדבריו של יוסף לאחיו, והרי לא אמר להם אלא דברים אלו (בראשית שם): "אני יוסף העוד אבי חי", ומיד לאחריו כתיב: "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", והיינו שנתביישו מפני תוכחתו, וממה נתביישו והרי לא הוכיחם כלל.
- ב. ומכאן נלמד מהי מהותה של תוכחה, כי אין התוכחה דברי כיבושין ומוסר, כפי שאנו רגילים לחשוב, אלא התוכחה היא העמדת האדם על טעותו, ומיד כשמכיר ומודה שטעות היתה בידו, הרי זה קיבל תוכחה.
- ג. וכשאמר להם יוסף "אני יוסף", כלומר, אני אחיכם הקטן שמכרתם אותי לעבד, והרי אני לפניכם מלך ומושל בכל ארץ מצרים וככל דברי החלומות אשר חלם, והראה להם שאף שהם במכירתו לעבד נתכוונו לבטל את חלומותיו, דוקא מכירה זו היא שקירבה את קיום החלום ועל ידה עלה על כסא מלכותו, מזה נכחו האחים לדעת כי טעות גדולה היתה בידם בהעריכם את יוסף שלא כראוי, ובחושבם כי מעשיהם ירחיקו ויבטלו את דבריו, בעוד שבמעשה ידיהם הם קירבו וקיימו את דבריו. וזו היא התוכחה הגדולה ביותר לראות כי נהפכו פני הדברים מן הקצה אל הקצה, ואין יוסף "בעל החלומות" בעלמא, אלא נבואת אמת היתה בפיו, והיא הבושה הגדולה שתקפה אותם, ועל כן נבהלו מפניו.
- ד. ומכאן אמר ר"ש בן אלעזר "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה", שאם כאשר הקטן שבאחים העמיד את אחיו על האמת נגרמה בושה ובהלה כזאת לאחים הגדולים שבטי י"ה, על אחת כמה וכמה לכשיבא הקב"ה ויעמיד את כל אחד ואחד על טעותו, מי יכילנו.
- ה. ע"פ הדברים האלו נבין את מאמרו ז"ל על הכתוב: "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד" (בראשית כז לג), וברש"י (שם): "ראה גיהנם פתוחה מתחתיו", ואמרו חז"ל (בראשית רבה פס"ז ב ועיין ביפ"ת שם): "אמר רבי חמא בר חנינא, מאד - מחרדה שחרד על גבי המזבח", פירוש שהיתה חרדה זו של יצחק גדולה יותר מן החרדה שהיתה לו בשעה שנעקד על גבי המזבח. ולכאורה מה גרם לו לחרדה גדולה זו, וצ"ל שנזדעזע ברגע שנתברר לו כי טעות היתה בידו כל ימיו בהערכתו את עשיו, כי עד עתה היה סבור כי לעשיו מגיעות הברכות, והנה, לפתע נתגלתה לו דמותו האמיתית של עשיו, שגיהנם פתוחה לו מתחתיו, ויעקב הוא הראוי לברכה, רגע זה של עמידה על הטעות המושרשת אצלו זמן רב - הוא רגע של חרדה גדולה עד מאד.

- ו. ועומק טעמו של דבר הוא, כי הטעות אינה בדעתו ובסברתו של האדם גרידא, אלא שאדם שחי בטעות הרי עפ"י טעות זו מכלכל הוא את כל מעשיו ימים רבים, ובהתגלות הטעות עומדים לנגד עיני האדם כל מעשיו וכל פעולותיו ונוכח הוא לדעת שאינם כשורה, ואין לך בושח וחרדה גדולות מאלו. והוא מה שאמרו חז"ל: "לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מעשיו על אחת כמה וכמה", "לפי מעשיו" היינו שהתוכחה היא במה שיראה האדם את מעשיו, והנה אין בהם ממש, וכל מה שנתכוין לעשות במעשיו וכל תכלית פעולותיו הבל וריק, אוי לאותה בושח, ולכן יותר ממה ש"אוי לנו מיום הדין" הוא "אוי לנו מיום התוכחה".
- ז. ובאמת יודע האדם כי הרבה מן המעשים שעושה וחלק גדול מפעולותיו אינם כשורה, אלא שסבור הוא לעשותם לתכלית זו או אחרת, ולדעתו התכלית מתירה פעולות אלו. אך אוי לו בראותו כי מעשיו לא הביאו את התוחלת שקיוה לה, ומה שנשאר לו הוא המעשה בלבד, המעשה אשר אף לדעתו אינו הגון ואינו ראוי הוא, ולא עשה אותו אלא בגלל התכלית הנרצית, ובאין תכלית הרי הוא עומד ככלי מלא בושח וכלימה.
- ח. והרי כל תכליתה של מכירת יוסף היתה לבטל את חלומותיו, וכמו שאמרו האחים (בראשית לו ט): "ונראה מה יהיו חלומותיו", עיי"ש ברמב"ן וספורנו, ומכיון
- ט. שלא הועילה המכירה לבטל את חלומותיו של יוסף נשאר המעשה בלא התכלית, והמעשה מצד עצמו אף לפי דעתם לא היה כדון. וזו היתה התוכחה הגדולה שהוכיחם יוסף, באמרו שתי תיבות אלו בלבד - "אני יוסף", ועל כך "לא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", וכפירש"י - מפני הבושח.